

تأثیر رویکردهای دینی در مخاطرات و حوادث غیر مترقبه طبیعی و تحمل آسیب های بعد از حادثه

یدالله سپهری^۱

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان- مری

The effect of the religious approaches in the endangerments and the unwanted natural happenings and tolerance of the hurts after the event.

Yadollah Sepehri

چکیده:

بلایای طبیعی از قدیمی ترین مسائلی است که فکر بشر را به خود مشغول کرده و هیچ کس نمی تواند ابعاد چنین حادثه ای را به طور دقیق و قطعی تصور و یا پیش بینی نماید، خداوند در آیه اول سوره حج و آیه ۷۳ اعراف و در سبأ آیه ۱۶ و ۱۷ و عنکبوت آیه ۱۴ و سوره زلزله و آیه ۱۴ مزمل و بقره آیه ۱۵۵ بلایای طبیعی و چگونگی وقوع آن را تشریح کرده است. بدون شک فاجعه ای که بر اثر بلایای طبیعی اتفاق می افتد اثرات مخرب و تکان دهنده ای بر جای خواهد گذاشت که وحشت کامل ناشی از آن در افراد مختلف به خصوص کسانی که در محل حادثه یا اطراف آن زندگی می کنند کاملاً محسوس و مشهود است براساس پرسش نامه ها نتایج این تحقیق نشان می دهد که حدود ۵۹ درصد از دانشجویان وقوع حوادث طبیعی را مربوط به منشاء الهی و ۴۷ درصد از دانشجویان عمل نکردن به دستورات الهی را دلیل وقوع بلایای طبیعی می دانند و ۵۱ درصد بر این باور بودند عمل کردن به دستورات الهی باعث پیش گیری از بلایای طبیعی و آرامش آسیب های بعد از حادثه می شود. و اینکه ایمان دینی تحمل ناگواریهای ناشی از حوادث را آسان و تالعات روحی را التیام می بخشد.

واژگان کلیدی: قرآن، بلایای طبیعی، نگاه دینی، آزمون الهی، آرامش روانی.

مقدمه

همه آنچه در جهان روی می دهد و همه امور عالم ظاهری دارند و باطنی، به اقتضای دانش آدمیان به معنای ظاهر امور عالم بر آنان آشکار می شود. در باور دینی در پس هر ظاهر محسوس امر غیر محسوسی نیز پنهان است. که به اقتضای بهره مندی از علم الهی بر انسان آشکار می شود علمی که در متون مقدس آن را نور خوانده اند. « العلم نور یقذف الله فی قلب من یشاء ». آنچه در بلایای طبیعی دیده می شود ویرانی و مرگ است و اندوه بسیار و ناشکیبایی از تحمل این بار گران. پرسش این است که چگونه می توان این ناگواری ها را بر خود آسان کرد؟ آیا بیرون شدن از این قهر طبیعت وجود دارد؟ و اصولاً واکنش آموزه های دینی نسبت به بلایا چگونه است؟ در سایه و متون دینی و گفتار پیامبر و امامان و اندیشه های عارفان ابعاد دیگری را از بلایا می توان دید. در قرآن کریم سوره بقره آیه ۱۵۳ و ۱۵۵ به صراحت آمده است که ما شما را می آزماییم. (یا ایها الذین امنوا استعینوا بالصبر و الصلوه ان الله مع

الصبرین. ۱۵۳

و لنبکونتم بشيء من الخوف و الجوع و نقص من الاموال و الانفس و الثمرات و بشر الصبرین آیه ۱۵۵.

چنانچه انسان در پس این ویرانی ها تنها قهر طبیعت را ننگرد داستان خداوند را نمیز مشاهده کندو بی گمان آن رنج های روح فرسا سبک تر خواهد شد. به ویژه آنکه خداوند این ناگواریها را آزمایش نامیده است در ادامه این آیه و در پس این در آیه ۱۵۶ سوره بقره به ظاهر قهر خداوند مژده می دهد.

الذین اذا اصابهم مصیبه قالوا انا لله و انا الیه راجعون.

خداوند صبر پیشه گان که همه چیز را از خداوند می دانند و به عبارت دیگر دست خدا را در این رویدادها می بینند مژده می دهد و می فرماید اولئک علیهم صلوات و رحمه من ربهم.

چه چیزی زیاتر از این که خداوند بر بنده ای درود فرستد. بنابراین در نگاه دینی آنچه صلوات خداوند را در پی داشته باشد بی گمان شیرین و دوست داشتنی است، حتی با نگاه عارفانه می توان گفت مردان خدا جوای بلایای هستند که این گونه رحمت را در پی داشته باشد.

در نگاه دینی، ایمان به خداوند و خیر محض دانستن او، ایمان به آزمون های الهی، ایمان به قضا و قدر، و گذرا دانستن دنیا و عرصه آزمایش دانستن آن، مومنان را از گرفتار شدن در غرقاب غم و یاس حاصل از ناگواری ها می رهند.

در این پژوهش پرسش نامه ای حاوی ده سوال کلیدی بر مبنای دو پرسش اصلی زیر مطرح شد.

۱- آیا حوادث و بلایای طبیعی که روی می دهد ناشی از اراده الهی است؟

۲- آیا باورهای دینی در تسکین تالمات ناشی از آن حوادث تاثیری دارد؟

مواد و روش ها:

در این پژوهش از دو روش میدانی و کتابخانه ای استفاده شده است. در ابتدا برای بررسی انواع بلایای طبیعی در جهان و ایران و تاثیر آنها بر مردم و میزان تاثیر آنها بر گرایش دینی مردم جهان از تحقیقات و پژوهش های مربوط استفاده شد و سپس در گام بعدی که مرحله میدانی پژوهش است. پرسش نامه ای در قالب ۱۰ سؤال طرح گردید که با توجه به آن سؤال ها ۴۰۰ نفر از دانشجویان مناطق مختلف کشور مورد پرسش قرار گرفته و نظر آنها را در مورد منشأ بلایای طبیعی و میزان تاثیر این بلایا بر اعتقاد و دینی مردم و نیز میزان گرایش مردم پس از وقوع این حوادث به باورهای دینی و مذهبی جستجو کردیم که نتایج به دست آمده مورد تحلیل دقیق آماری قرار گرفت و در بخش نتایج و بحث به آنها اشاره می شود.

نتایج و بحث

الف) ارتباط بلایای طبیعی با اعتقادات دینی

از جمله مباحثی که درباره بلایای طبیعی در ادیان و مذاهب مطرح است. معنادار و جهت دار بودن پدیده ها و حوادث غیر مترقبه طبیعی است. چنانکه خداوند در قرآن کریم در سوره روم آیه ۴۱ می فرماید: به سبب آنچه که دست های مردم فراهم آورده فساد در خشکی و دریا پدید آمده تا سزای بعضی از آنچه را که مرتکب شده اند، به آنان بچشانند. این اعتقاد در اکثر ادیان ها مخصوصاً در بین مسلمانان و مسیحیان رایج است. مسلمانان حوادث و بلایای طبیعی را به عنوان امتحان و آزمایش و نتیجه اعمال گناهان می پندارند. و معتقدند اعمال انسان و حوادثی که رخ می دهد ارتباط مستقیم وجود دارد چنانکه خداوند در قرآن کریم اشاره دارد.

«آنچه مصیبت که به شما می رسد به خاطر کارهایی است که به دست خود کرده اید، البته خدای تعالی از تاثیر بسیاری از کارهای شما جلوگیری می کند» (مجلسی، ۱۳۵۸) - (سوره رعد آیه ۱۳).

به درستی که خداوند نعمت هیچ قومی را سلب نمی کند و وضع آنها را تغییر نمی دهد مگر اینکه خودشان وضع خود را تغییر می دهند. (لویزه‌ی، ۱۳۶۸)

«خداوند هرگز چنین نبوده که نعمت قومی را تغییر دهد و به عذاب مبدل سازد مگر وقتی که آنان وضع خود را تغییر داده باشند» (طباطبایی، ۱۳۸۰) (سوره رعد آیه ۱۱)

از این آیات چنین استنباط می شود که میان اعمال انسان و حوادث غیر مترقبه طبیعی تا حد زیادی ارتباط است و هر اتفاقی که برای انسان بوجود می آید نتیجه اعمال خود اوست.

خداوند در سوره اعراف آیه ۹۶ می فرماید: اگر اهل بلاد، ایمان می آورند و تقوا پیشه کردند، ما برکنهایی از آسمان و زمین بر آنها می گشایم، و لیکن تکذیب کردند دست آوردشان را از آنان گرفتیم بنابراین اگر انسان از راه عبودیت و بندگی خدا منحرف شود و ضلالت و فساد را دنبال کند و مرتکب اعمال زشت و ناپسند گردد باید منتظر ظهور فساد در خشکی و دریا، هلاکت امتهای، سلب امنیت، شیوع ظلم، بروز جنگها و سایر بلایای طبیعی و حوادثی مانند سیل، زلزله، صاعقه و طوفان باشد که خدای سبحان در قرآن به عنوان نمونه و برای عبرت انگیزی حوادث و بلایای طبیعی مختلفی را که بر اقوام گوناگون نازل کرده بیان می کند.

خداوند در سوره عنکبوت آیه ۴ می فرماید: هر یک از امت های گذشته را به جرم گناهمانی که داشتند به عذابی گرفتار کردیم، بر سر بعضی از آنان بادی همراه با شن فرو فرستادیم (قوم لوط و عاد) و گروهی از آنان را گرفتار فریادی مرگبار کردیم (قوم ثمود یا قوم شعیب) و بعضی از آنان را در زمین فرو بردیم و گروهی را در آب غرقشان کردیم (قوم نوح، فرعون) خداوند در این آیات عاقبت و فرجام امت های نامبرده را شرح می دهد، و می فرماید: آنچه این اقوام را مبتلا کرد، ظلم و گناهان خود آنها بود، نه ظلم خداوند که خداوند هرگز به آنان ظلم نمی کند و لیکن این خودشان بودند که به خود ظلم کردند و خداوند آن بلایا را به عنوان مجازات بر آنان نازل کرد.

درجهان بینی اسلامی جهان هستی و ساختار آن بسیار منظم و دقیق و از نظم کافی برخوردار است، پدید آمدن حوادث هم امری است و هیچگاه بیهوده نبوده است، زیرا مدیر و مدبر این جهان به دست خالق توانا و حکیم است و کار او خالی از حکمت نیست این دنیا منزلگاه ابتلاء و امتحان است. و علت خیلی از این حوادث ناگوار کردار انسان هاست و آنها سبب پدید آمدن این حوادث شده اند و در مقابل خیلی از این حوادث بدون دخالت انسان و به خاطر حفظ کل جهان از جانب خالق دانا رخ می دهد. (مطهری، ۱۳۸۵)

در همه ادیان به رابطه میان بلایای طبیعی با اعمال انسان اشاره شده است و معتقدند که بلایای آسمانی مانند: طوفان، سیل، صاعقه، ... به دلیل نافرمانی انسانها از دستورات خداوند و خطاها و گناهان ایجاد شده این بلاها تذکر عمیقی است برای آنانی که گوش شنیدن نداشتند تا بیدار گردند و در معارف اهل بیت هدیه و نردبان ترقی برای مومن و کفار و عامل پاکسازی برای گنهکاران، و کیفری هشدار دهنده برای دیگران است. بلایا و آزمایشات الهی باعث ثبات عزم و اراده و قوت رای می گردد و موجب می شود انسان هنگام رسیدن به حوادث غیر مترقبه و بلایای طبیعی متزلزل نشود و با صبر و اراده قوی قدم بردارد و برای رهایی از این بلایا با کارهای موثر و پیشگیرانه در ایجاد آن تلاش نماید. و خشم الهی و بلایای طبیعی را از خود و با توبه و استغفار سبب نزول رحمت خداوند و منصرف شدن عذاب ها و بلایای طبیعی را فراهم سازند. (امام خمینی، ۱۳۸۲)

ب) ارتباط باورهای دینی در تحمل آسیب های بلایای طبیعی

چنانکه در قسمت اول مقاله اشاره شد از روایات قرآن و احادیث معصومین استفاده می شود که معمولاً بلایای طبیعی و حوادث غیر مترقبه معلول اعمال نامطلوب و گناهان انسانهاست و با این اعتقاد جهت گیرهای دینی بر کاهش آسیب های وارد آمده بر انسانها تاثیر بسزایی دارد، که از طریق پرسش نامه از دانشجویان متعلق به مناطق آسیب دیده از بلایای طبیعی بدست آمد که تعاملی سازنده بین

جهت گیری های مذهبی شرایط بازماندگان حوادث وجود داشت. و بسیاری از آنها معتقد بودند که این حادثه ها انتقال پیامی از طرف خداوند به آنهاست و گروهی دیگر آن را تنبیهی از طرف خداوند برای گناهان اشاره داشتند. یکی از کارآمدترین مداخلات روانی در سازگاری مردمان با اضطراب و افسردگی حاصل از مصائب را بکارگیری شعائر مذهبی می دانستند رویکردهای دینی بازماندگان و انجام مراسم هدفمند، عزاداری و بسوگ نشستن و نوشتن نامه و صحبت با افراد خسارت دیده و خواندن دعا و صوت قرآن و آیه های قیامت با هدف کاهش گناه و ناتوانی باعث می شود تا کارآمدی افراد را برای کنار آمدن با ناراحتی های روان شناختی و سازگاری بیشتر آنها افزایش یابد. که به بعضی از راههای موثر تحمل این آسیب ها اشاره می شود:

۱- توجه به معنویت، به عنوان منبع قدرت و خلاقیت، قدرت ایمان

اغلب افراد و حتی با فشارهای روانی (اضطراب، افسردگی) مواجه می شوند. برای رسیدن به آرامش تنها با هدف های ذهنی و جسمی مشغول می شوند و هدف های روحی و معنوی را مورد توجه قرار نمی دهند. قدرت معنویت منبعی در وجود بشر است که اگر بتواند آن را بیدار کند آرامش بیشتری را تجربه خواهد کرد. در حقیقت انسان با توکل و ارتباط با خدا می تواند به این سخن خداوند پی برد که می فرماید «الا بذكر الله تطمئن القلوب» تنها یاد خداست که دلها را آرامش می بخشد. (سوره آل عمران آیه ۳۷). خداوند کلماتی به انسانها آموخت تا با آنها به سوی خداوند باز گردد و خداوند با مهربانی از بازگشت انسان استقبال می کند. عبادت در ارتباط معنوی با خدا می تواند استرس و فشارهای روانی و حالات ناخوشایند را در انسان کاهش دهد و به زندگی او کیفیت بهتری ببخشد. در سوره آل عمران آیه ۳۸ می خوانیم هر کس از راهنمایی های خداوند پیروی کند لازم نیست که از چیزی هراسان و غمگین باشد.

۲- شکر گزار پروردگار بودن:

خداوند در قرآن سوره ابراهیم آیه ۷ می فرماید: «و اذ تاذن ربکم لئن شکرتم لازیدنکم و لئن کفرتم ان عذابی لشدید» نعمتها را شکر و سپاس گوید تا آنها را برای شما زیاد کنم. و اگر ناسپاسی کنید قطعاً عذاب شدید است. شکر گزار بودن به انسان احساس بودن و داشتن می دهد که باعث افزایش اعتماد به نفس می شود. در حقیقت شکرگزاری هم نوعی تلقین به نفس است و هم نوعی توجه به تکرار و هم نوعی رضایت خاطر و پذیرش. انسانها باید در بدترین شرایط هم امکاناتی را که در اختیار دارند به خاطر آورند و از خداوند تشکر کنند، زیرا همین امکانات کوچک هم می تواند مقدمه ای برای رهایی از مشکلات باشد.

۳- اعتماد به نفس داشتن:

اعتماد به نفس داشتن باعث می شود که او به احساس خوبی از خود برسد. برای سعی و تلاش بیشتر آماده شود و از شکست نترسد. اعتماد به نفس در حقیقت به این معنا است که هر کاری را می توان به نحو احسن انجام داد و اعلام آمادگی جهت یادگیری بیشتر و گوش دادن به نظرات و پیشنهاد دیگران است. هیچ چیز بیش از نیروی درونی و بیش از اعتماد به نفس شخصی را قوی و نیرومند نگه نمی دارد. وقتی این نیروی باطنی متزلزل شود یکباره قوای بدنی شخصی فرو می ریزد و او را از پا در می آورد. خداوند در قرآن سوره محمد آیه ۷ می فرماید: «یا ایها الذین ءامنوا اتصروا الله یصروکم و یثبت اقدامکم» هر کس مرا یاری کند من شما را یاری می کنم و قدم هایتان را استوار می گردانم وقتی خداوند پشتوانه انسان باشد اعتماد به نفس بشر بالا رفته و احساس آرامش بیشتری می کند. (غباری، ۱۳۷۴)

۴- گذشته ها را به عنوان تجربه نگرستن:

خداوند در قرآن می فرماید: « هرگز بر آنچه از دست رفته است تاسف نخورید و به آنچه به شما رسد نیز غرور پیدا نکنید چه هر دو زود گذر است و خداوند افراد خودخواه و متکبر را دوست نمی شمارد» متأسفانه اغلب افراد با داشتن آرزوهای بلند همیشه در غم گذشته و یا اضطراب آینده به سر می برند در حالی که غم گذشته را خوردن گره ای از کار ما نمی گشاید. فردی که اندوه آینده را دارد و روی این اصل نشاط زمان حال را از دست می دهد بیشتر افرادی موفق بوده اند که خودشان محیط را برای پیشرفت و موفقیت خود مساعد ساخته و بدون حسرت خوردن برای گذشته پر مرارت خود و پیشرفت و امکانات دیگران خود دامن همت بر کمر بسته و در راه هدف مورد علاقه خود کوشش کرده اند. جوانان نیز اگر این گونه عمل کنند هیچگاه دچار افسردگی نمی شوند. انسان باید به گذشته خویش به چشم سرمایه عظیم بنگرد و آن را تجربه ای بداند که می تواند از آن استفاده بهینه کند نه آنکه هر چیزی را خودش تجربه کند. حضرت علی (ع) می فرماید: حفظ و به کارگیری تجربه رمز پیروزی است. (دستی، ۱۳۸۰)

نتیجه گیری:

آنچه در کاهش تحمل درد و رنج بلایا موثر است. توجه به مشیت و حکمت برتر خداوندی است که به همه عوامل و آشکار آگاه است و مجموعه امور را می بیند مدیریت می کند و حمایتگر همیشگی است و یاد او نیز می توان قوت و آرامش گرفت و از افکار و خیالات منفی دور شد قرآن کریم بلایای طبیعی مانند: سیل، زلزله، طوفان و بسیاری از حوادث را مصیبت می خواند و در مقابل آن رویکردی حمایتی دارد و آن را مشیت الهی می داند و فکر مزمن را از آشفتگی و اندیشه های منفی دور و قلب او را آرامش و تسکین می دهد. قرآن کریم همواره توصیه می کند که در متن حوادث حکمت و عبرتی نهفته است و مومن باید آن را کشف کند و با نگاهی آموزنده از حوادث آن را بخشی از زندگی طبیعی و همیشگی بشر بداند و با صبوری به حل آن بپردازد.

در حوادث غیر مترقبه همیشه حمایت های دینی وجود دارد در بررسی های بعمل آمده در مناطق آسیب دیده برنامه هایی از مراسم دینی برای کاهش افکار منفی و افسردگی ایجاد شد. حضور روحانیون در این مناطق برای انجام سوگواری و تدفین و عبادت که بیشتر بصورت خود جوش عمل شد تجربیات سودمندی بدست آمد برنامه ریزی از طریق آموزش دعا و یاری طلبی از ائمه معصومین (ع) از موثرترین تکنیک دینی برای مقابله با مشکلات فوری خانواده های مصیبت دیده بود. و با ایجاد تقویت ذهنی و فلسفی مردم با این مفهوم قرآنی که حوادث بخشی از آزمایش بشری در دنیا است و وظیفه دینی هر فرد پذیرش و مقابله مثبت و موثر با مشکلات پیش آمده است کمک کرد تا افراد معتقد عقلانی تر با مصیبت بهتر کنار بیاید و به خداوند دل بسته و امیدوار بمانند در قرآن کریم بارها می فرماید که بعد از این گونه سختی ها آسانی به وجود می آید.

تقویت نگرش مردم که بتوانند آزمایش الهی را تحمل کنند و ایمان خود را قوی کند تا حدودی نگرش های خرافی میان مردم را کاهش داده و مردم را به پذیرش وضعیت موجود و بازگشت به حالت عادی زندگی کمک می کرد. به طور کلی می توانیم بگوییم که بررسی های انجام شده نشان می دهد که مداخلات مذهبی در کاهش آسیب ها به خصوصی تحمل فشار درونی رابطه مستقیم دارد و آرامش روحی و روانی در افراد آسیب دیده ایجاد کرده و با پیوندی استوار و محکم با پروردگار خویش هرگز در برابر تندباد حوادث آرامش روحی و روانی خود را از دست نمی دهند در حالی که گروه دیگر با ایمان و اعتقاد ضعیف تر خیلی زود دچار مشکل و آسیب روانی می شوند بنابراین آن زمانی که دل از یاد خدا غافل می شود مستعدترین زمان برای از بین رفتن آرامش انسان و ایجاد انواع گوناگون بیماری های روانی است در حالی که فرد با اعتقادات دینی با پناه بردن به خدا و انجام فرائض و عبادت و صوت قرآن و آیه های قیامت و آیه هایی که مربوط به ناپایداری جهان دلالت می کند و کلام عرفان بر مشکلات فائق آمده و اضطراب ندارد.

آزمون میزان تأثیرگذاری باورهای دینی در تحمل آسیبهای بلایای طبیعی

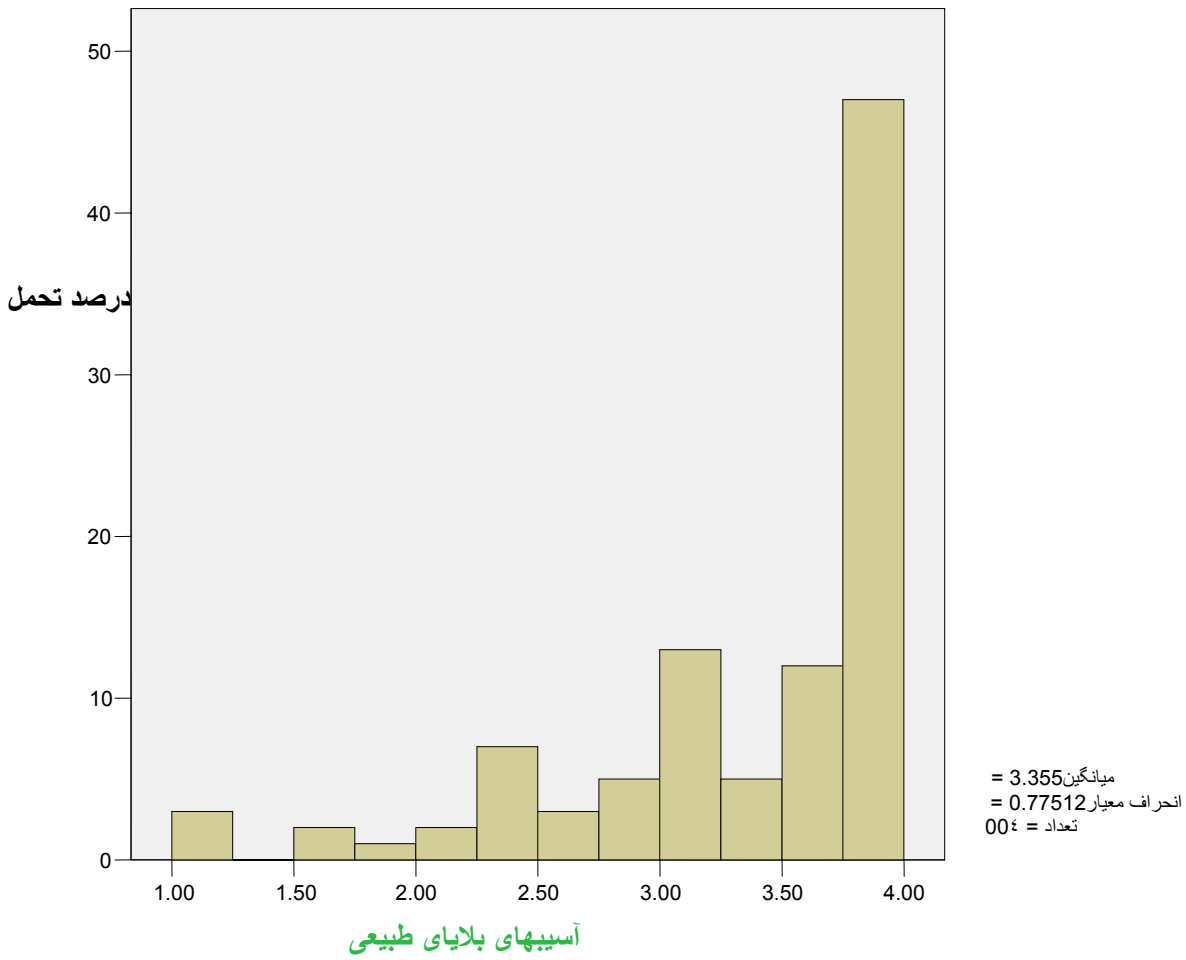
آمار نمونه

خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد
.07751	.77512	3.355	00۴
ارتباط باورهای دینی در میزان تحمل آسیبهای بلایای طبیعی			

آزمون نمونه

***سطح معنی داری آزمون	درجه آزادی	مقدار آزمون
.000	99۳	11.030
ارتباط باورهای دینی در میزان تحمل آسیبهای بلایای طبیعی		

***در جدول فوق سطح معنی داری آزمون که کمتر از ۵٪ درصد است (در واقع تقریباً صفر است)، نشان میدهد که باورهای دینی در میزان تحمل آسیبهای بلایای طبیعی تأثیر بسیار بالایی دارند. این واقعیت را از نمودار زیر بوضوح میتوان مشاهده کرد؛ به این صورت که هرچه به سمت راست نمودار پیش میرویم ارتفاع ستونها افزایش می یابد، به عبارت روشتر هر چه باورهای دینی فزونی پیدا میکند میزان تحمل آسیبهای بلایای طبیعی زیاد میگردد.

Arch

آزمون همبستگی و ارتباط بلایای طبیعی با اعتقادات دینی

		item 1	item 8	item 9	item 10
item 1	ضریب همبستگی	1	.623(**)	.829(**)	.711(**)
	سطح معنی داری آزمون		.000	.000	.000
	تعداد	100	100	100	100
item 8	ضریب همبستگی	.623(**)	1	.754(**)	.883(**)
	سطح معنی داری آزمون	.000		.000	.000
	تعداد	100	100	100	100
item 9	ضریب همبستگی	.829(**)	.754(**)	1	.738(**)
	سطح معنی داری آزمون	.000	.000		.000
	تعداد	100	100	100	100
item 10	ضریب همبستگی	.711(**)	.883(**)	.738(**)	1
	سطح معنی داری آزمون	.000	.000	.000	
	تعداد	100	100	100	100

**میزان همبستگی بین بلایای طبیعی و اعتقادات دینی را نشان میدهد که نسبتاً شدید است، این واقعیت را سطوح معنی داری آزمون که کمتر از ۵٪ درصدند (در حقیقت معادل صفرند) ثابت می نماید.

نتیجه گیری کلی

در امار گیری که بر روی ۴۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه گلستان و دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان از طریق پرسشنامه صورت گرفت، نتایج بدست آمد که در قالب نمودار دایره ای و جدول فراوانی تهیه شده است . به طوری که حدود ۵۹ درصد از دانشجویان وقوع حوادث طبیعی را مربوط به منشاء الهی و ۴۷ درصد از دانشجویان عمل نکردن به دستورات الهی را دلیل وقوع حوادث طبیعی می دانند. با توجه به این امار ها می توان گفت که نمونه دانشجویی ما از بنیه مذهبی قوی بر خوردار می باشد. با توجه به احادیث و روایات و اتفاقاتی که در اطراف ما رخ می دهند می توان اثبات کرد که این حوادث رابطه ی نزدیکی با اعمال و رفتار و کردار ما دارند خواه آنان را قبول داشته باشیم و خواه .... و از طرف دیگر حدود ۵۱ درصد براین باور بودند که عمل کردن به دستورات الهی باعث پیشگیری از وقوع این حوادث می شود. این امارها این مطلب را بیان می کند که بیشتر ما به این اصل معتقدیم که حوادثی که برای ما رخ می دهد ناشی از خود ما می باشد. اما چرا با این اعتقادات قوی هر

لحظه در یک نقطه حوادثی رخ می دهد؟ اری با توجه به مطالب قبل که ذکر شد خداوند قوم غفلت زده را مورد عذاب خود قرار میدهد نه قوم نا آگاه را. اری این غفلت ماست که این حوادث را باعث می شود، یعنی باید حوادثی رخ دهد تا از این خواب غفلت خارج شویم (ان الانسان لفي الخسر) و تنها راه برای جلوگیری از این حوادث تمسک جستن به اعتقادات دینی و عمل کردن به معنای واقعی به آنها می باشد. بنابراین با توجه به مطالب بیان شده می توان دریافت که آنچه از حوادث در اطراف ما اتفاق می افتد نتیجه اعمال و رفتار خود ما می باشد و رابطه ای عمیق میان این دو وجود دارد. هر عملی که از آدمی سر می زند و از درون او اداره می شود بازتابی درعالم خارج دارد. از همه مهم تر ذکر این مطلب لازم می باشد که بینش و نوع نگرش ما در برخورد با این حوادث این رویدادها را معنا می کند. به گونه ای که فرد بهرمنند از بینش و معرفت اصیل دینی آن را موهبتی از جانب خداوند و فرصتی غنیمت می داند و از آن در جهت اصلاح شخصیت خود استفاده می کند. اما آن کسی که خود را محکوم به مجازاتی ناعادلانه می داند به بی راه کشیده شده اعتقاد خود را در معرض آسیبی جبران ناپذیر قرار می دهد و این همان بزرگترین خسارت از این حادثه و چنین شخصی از قربانیان واقعی این حادثه است. آن کس که خدا را به رحمت شناخته هر اتفاقی را به خواست رحمانی او باید بداند. به قول خواجه حافظ شیرازی:

پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد
آن چه از بلایا ما می شناسیم در حقیقت بلا نمی باشد. چرا که ساخت این جهان با حکمت عادلانه ای می باشد و هر اتفاقی از روی مصلحتی است اگر ما این مصالح را تشخیص نمی دهیم دلیل بر بی عدالتی حضرت احدیت نیست. وقوع چنین حوادثی می تواند منشاء اثر خیلی از تصمیماتی باشد که افراد و آینده آن ها را جهت می دهد. اگر این تصمیمات در چارچوب انگیزه های دینی باشد غفلت زدا است و می تواند موجبات رستگاری را فراهم آورد و گرنه در ورطه هلاکت در طوفانی مهیب از افکار پوچ خواهد ماند.

منابع

- ۱_ قرآن کریم
- ۲_ امام خمینی (ره)، ۱۳۸۲، عدل الهی از دیدگاه امام خمینی (ره) موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) ، تهران ، ص ۹۷
- ۳_ دشتی، علی، ۱۳۸۰، نهج البلاغه ، قم ، مشرقین ، حکمت ۲۴۱، ص ۴۸۸
- ۴_ علامه طباطبائی ، ۱۳۸۰، المیزان ، ترجمه فارسی ، قم ، ص ۲۵۴
- ۵_ غباری، ۱۳۷۴، باقر ، باورهای مذهبی و اثرات آن در بهداشت روان ، فصلنامه اندیشه و رفتار سال اول شماره ۴ بهار ص ۴۸-۵۵
- ۶_ مجلسی ۱۳۵۸، محمد باقر، بحار الانوار ، ج ۱۵ ، مکتب الاسلامیه ، تهران ، ص ۵۵
- ۷_ مطهری ، ۱۳۸۵، مرتضی ، عدل الهی ، صدرا ، قم ، ص ۱۷۹
- ۸_ لویزهی ، ۱۳۶۸، شفای زندگی ، ترجمه گیتی خوشدل ، ص ۷۶